
Ongewenst gedrag op de voetbalvereniging

Een onderzoek naar de samenhang tussen sociale bindingen en de mate van
ongewenst gedrag bij amateurverenigingen.

Student:
José Vaane (3903419)

Universiteitsbegeleider:
Sanne Smith MSc

Tweede beoordelaar:
dr. Sindy Farag

Juni 2014
Universiteit Utrecht
Master Vraagstukken van Beleid en Organisatie

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Samenvatting.....	5
1. Inleiding	7
1.1 Onderzoeksvraag	9
1.2 Leeswijzer.....	9
2. Theoretisch kader.....	10
2.1 Bindingstheorie	10
2.1.1 Empirische bevindingen bindingstheorie	11
2.1.3 Hypothese	12
2.2 Anomietheorie.....	13
2.2.1 Empirische bevindingen anomietheorie	14
2.2.2 Hypothesen	15
2.3 Gelegenheidstheorie	16
2.3.1 Empirische bevindingen gelegenheidstheorie	17
2.3.2. Hypothesen	17
2.4 Conceptueel model	19
3. Methode van onderzoek	20
3.1 Dataset Sport Aanbieders Monitor 2012	20
3.2 Operationalisering afhankelijke variabele; ongewenst gedrag.....	21
3.3 Operationalisering onafhankelijke variabelen	21

3.3.1 Mate van sociale bindingen	21
3.3.2 Sociaal economische positie	21
3.3.3 Mate van sociale controle	22
3.3.4 Controlevariabelen.....	23
3.3.6 Analysestrategie.....	24
4. Resultaten.....	26
4.1 Beschrijvende statistieken	26
4.2 Resultaten	28
4.2.1 Sociale bindingen	29
4.2.2 Sociaal economische positie	29
4.2.3 Aanwezigheid van voldoende vrijwilligers	32
5. Conclusie/Discussie	34
5.1 Conclusie	34
5.3 Discussie.....	35
6. Beleidsaanbevelingen	38
Literatuurlijst.....	40

Voorwoord

Tijdens mijn onderzoeksstage bij het Mulier Instituut ben ik in aanraking gekomen met het onderwerp 'ongewenst gedrag op en rondom het voetbalveld'. Daar ben ik zo enthousiast van geworden dat ik vervolgens heb besloten om mijn masterthesis ook op dit thema te baseren. De afgelopen vijf maanden stonden voor mij dan ook grotendeels in het teken van deze thesis. Graag wil ik via deze weg een aantal mensen bedanken voor hun hulp bij de totstandkoming van dit onderzoeksrapport.

Allereerst wil ik Sanne Smith bedanken, mijn begeleider vanuit de Universiteit van Utrecht. Haar enthousiasme en deskundige begeleiding hebben er voor gezorgd dat ik deze thesis met een goed gevoel heb kunnen afronden. Sanne heeft mij op zeer prettige wijze ondersteuning geboden bij vragen die ik had omtrent deze thesis.

Daarnaast wil ik mijn dank uitspreken naar zowel het Mulier Instituut (MI) en de KNVB voor het beschikbaar stellen van de dataset die ik heb mogen gebruiken. In het bijzonder wil ik daarbij David Romijn van het Mulier Instituut bedanken voor zijn hulp en adviezen tijdens de totstandkoming van deze thesis. Hij heeft zich altijd zeer behulpzaam en toegankelijk opgesteld wat mijn inziens tot een plezierige samenwerking heeft geleid. Ook Janine van Kalmthout (MI) en Laura Jonker (KNVB) hebben mij op prettige wijze ondersteuning geboden waar nodig.

Met trots presenteer ik u hierbij het eindresultaat van mijn thesis, ik wens u veel leesplezier.

José Vaane, 30 juni 2014

Samenvatting

Agressie op het voetbalveld is door de grote media aandacht van de laatste jaren actueler dan ooit. Dieptepunt was de dood van grensrechter Richard Nieuwenhuizen, die na een voetbalwedstrijd zodanig werd mishandeld dat hij kort daarna overleed aan zijn verwondingen (Meijer, 2013). De Koninklijke Nederlandse Voetbalbond (KNVB) staat dan ook op scherp als het gaat om actie- en beleidsplannen rondom dit thema en aanvullende kennis met betrekking tot ongewenst gedrag op en rondom de voetbalvelden is dan ook zeer belangrijk om deze beleidsplannen nog effectiever te kunnen maken. In dit onderzoeksrapport staat de samenhang tussen sociale bindingen en ongewenst gedrag centraal en is dit vraagstuk benaderd vanuit verenigingsniveau.

Op basis van de bindingstheorie van Hirschi (1969) was de verwachting dat verenigingen met sterke sociale bindingen in mindere mate met ongewenst gedrag te maken hebben. De veronderstelling hierbij is dat wanneer mensen geen of zwakke bindingen hebben binnen groeperingen, zij minder te verliezen hebben, en daarom eerder overgaan op afwijkend gedrag. Sterke bindingen daarentegen leiden eerder tot normnaleving, omdat men de bindingen niet wil schaden waardoor de kans op afwijkend gedrag kleiner is. De resultaten van dit onderzoek bevestigen dit; voetbalverenigingen met sterke sociale bindingen hebben inderdaad in mindere mate last van ongewenst gedrag.

Vervolgens is onderzocht of de relatie tussen sociale bindingen en ongewenst gedrag beïnvloed wordt door enerzijds de sociaal economische positie van een voetbalvereniging en anderzijds door de mate van sociale controle binnen een vereniging. Op basis van de anomietheorie van Merton (1938) was de verwachting dat voetbalverenigingen die er sociaal economisch slechter voor staan, in mindere mate te maken hebben met ongewenst gedrag. Het mechanisme hierachter is dat leden van deze verenigingen eerder zullen neigen naar compensatiegedrag, wat zich kan uiten in normoverschrijdend gedrag. De resultaten van dit onderzoeksrapport laten zien dat de sociaal economische positie geen versterkend of verzwakkend effect heeft op de samenhang tussen sociale bindingen en ongewenst gedrag. Wel blijkt dat de sociaal economische positie, en dan met name de financiële positie van een vereniging, een direct effect heeft op de kans op ongewenst gedrag. Voetbalverenigingen die er financieel slechter voor staan hebben meer te maken met ongewenst gedrag ten opzichte

van voetbalverenigingen die er financieel beter voor staan.

Op basis van de gelegenheidstheorie van Cohen en Felson (1979) was vervolgens de verwachting dat een hogere mate van sociale controle de kans op ongewenst gedrag binnen voetbalverenigingen zou verkleinen. Hierbij is de aanname gedaan dat er sprake is van een hogere mate van sociale controle binnen een voetbalvereniging wanneer deze over voldoende vrijwilligers beschikt. De resultaten van dit onderzoeksrapport laten hier een verrassende uitkomst zien. Het effect van sociale bindingen op ongewenst gedrag zwakt, tegen de verwachting in, af zodra rekening wordt gehouden met de aanwezigheid van voldoende vrijwilligers. Wel blijkt de aanwezigheid van voldoende vrijwilligers een directe samenhang te hebben met de mate van ongewenst gedrag. Voetbalverenigingen met voldoende vrijwilligers hebben in mindere mate last hebben van ongewenst gedrag ten opzichte van voetbalverenigingen met onvoldoende vrijwilligers.

Naar aanleiding van deze onderzoeksresultaten zijn enkele beleidsaanbevelingen opgesteld. De nadruk ligt hierbij op het behouden en versterken van sociale bindingen, het behouden en aantrekken van voldoende vrijwilligers en tot slot bewustwording van de samenhang tussen een slechtere financiële positie en meer ongewenst gedrag binnen voetbalverenigingen. Tevens wordt naar aanleiding van dit rapport aanbevolen om vervolgonderzoek te doen. Zo kan het nuttig zijn om de veronderstelde causale verbanden uit dit onderzoeksrapport nader te onderzoeken. Ook wordt voorgesteld om bij vervolgonderzoek onderscheid te maken in verschillende vormen van ongewenst gedrag.

1. Inleiding

Veel Nederlanders zullen het tragische verhaal van Richard Nieuwenhuizen kennen; de grensrechter die in 2012 na afloop van een amateurvoetbalwedstrijd in Almere door een aantal spelers zo ernstig werd mishandeld dat hij een dag later aan zijn verwondingen overleed (Tijdlijn zaak mishandeling grensrechter Nieuwenhuizen, 2013). Het agressieve incident in Almere blijkt niet op zichzelf te staan. Journalist Wesley Meijer (2013) heeft in zijn boek 'Oorlog langs de lijn' een overzicht opgenomen van ernstige incidenten van de afgelopen decennia bij amateurvoetbal. Vlak na het 'Almere-incident' liep het wederom op verschillende plaatsen uit de hand. Meijer benoemt maar liefst 26 excessen met een zeer agressief karakter in de eerste negen maanden van 2013 rondom amateurvoetbal. Veel van deze incidenten hebben te maken met fysiek geweld tegen scheidsrechters, of tegenspelers. Dit betreft uitsluitend zware incidenten die het nieuws hebben gehaald en/of officieel door een rechtbank zijn afgehandeld. (Meijer, 2013). Tijdens het gehele voetbalseizoen 2012/2013 is het bij bijna 5 procent van alle voetbalwedstrijden mis gegaan. Er werden 412 incidenten gemeld bij de KNVB, verdeeld over 274 wedstrijden (Cijfers excessen, Seizoen 2012/'13, 2014).

Volgens Daamen, Veerman, van Kalmthout & van der Werff (2013) komt ongewenst gedrag, waaronder lichamelijk en verbaal geweld, voornamelijk voor bij grote sportverenigingen met meer dan 250 leden. Nederlandse voetbalverenigingen hebben gemiddeld ruim 360 leden, en er bestaan maar liefst ruim 3300 voetbalverenigingen in ons land. De Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond [KNVB] telt in totaal ruim 1,2 miljoen leden. Geen enkele andere tak van sport binnen Nederland telt een dergelijk groot aantal verenigingen en leden. Ter illustratie enkele gegevens over tennis en golf, twee andere populaire takken van sport binnen Nederland. Tennis heeft een ledental van ruim 680.000 verdeeld over ruim 1700 verenigingen en golf heeft een ledenaantal van ruim 380.000 verdeeld over ruim 260 verenigingen. Voetbal is dus overduidelijk de populairste sport binnen Nederland (Haren & Veldhoven, 2013). Het is daarom niet verrassend dat dit probleem vooral zichtbaar is binnen deze tak van sport. Uit onderzoek van Lucassen, Van Den Dool & Van Kalmthout (2008) blijkt dat bijna de helft van de Nederlandse bevolking van mening is dat agressiviteit voornamelijk een probleem is bij amateurvoetbal en ruim 60 procent denkt dat er de laatste jaren sprake is van zwaardere vormen van agressie binnen de amateursport.

Eerdere onderzoeken laten verschillende verklaringen voor wangedrag zien binnen het voetbal. Genoemd worden onder meer de competitiviteit van de sport, wedstrijdemosies, agressie als algemeen geaccepteerd middel en stimulatie van dit gedrag vanaf de zijlijn (Ter Meer, 2014; Veldboer, Boonstra & Duyvendak, 2003). Tevens bestaan er bepaalde risicokenmerken voor een hogere kans op agressief gedrag; zo zijn het vaker mannen dan vrouwen die agressief gedrag vertonen en jongeren binnen de leeftijdscategorie tussen de 15 en 30 jaar (Veldboer, Boonstra & Duyvendak, 2003). Voetballers passen goed in dit risicoprofiel want deze sport wordt voor het overgrote deel beoefend door jongeren en ongeveer 90 procent van de KNVB leden zijn mannen. (KNVB jaarverslag 2011/'12, 2012; Breedveld, Kamphuis, Tiessen-Raaphorst, 2008).

Sterke sociale bindingen zouden volgens Hirschi (1969) leiden tot minder criminaliteit of deviant gedrag. Hirschi's theorie tracht aan de hand van de mate van sociale bindingen te kunnen verklaren waarom mensen *niet* overgaan op delinquent gedrag, oftewel waarom men zich *wel* houdt aan regels en wetten. (Hirschi, 1969; Pratt & Cullen, 2000). Hierbij wordt uitgegaan van het principe dat naarmate personen sterker geïntegreerd zijn binnen een groepering, de kans groter is dat zij de normen van deze groepering naleven (Ultee, Arts & Flap, 2009). Dit suggereert dat sterke sociale bindingen binnen voetbalverenigingen zouden moeten leiden tot minder deviant gedrag. Echter, in de praktijk lijkt dit niet altijd op te gaan. Voetbalhooligans voelen zich bijvoorbeeld sterk betrokken bij hun voetbalclubs maar vertonen tevens vaak deviant gedrag tijdens het voetbal (Spaaij, 2008). Het lijkt er dus op dat sociale bindingen in sommige gevallen normafwijkend gedrag kunnen stimuleren, terwijl sociale bindingen in andere gevallen normafwijkend gedrag kunnen afremmen.

Huidig onderzoek gaat vrijwel altijd in op individuele kenmerken om wangedrag binnen de sport te verklaren. Met dit onderzoek wordt getracht op een andere manier bij te dragen aan de huidige kennis over wangedrag binnen het voetbal door de focus te leggen op verklaringen op verenigingsniveau. Centraal hierbij staat de bindingstheorie van Hirschi (1969), een theorie die is ontwikkeld voor verklaringen op individueel niveau. In dit onderzoeksrapport gaan we na of deze theorie ook gebruikt kan worden voor verklaringen op verenigingsniveau. Daarbij worden tevens andere condities op verenigingsniveau betrokken die verklarend kunnen zijn voor de mate van ongewenst gedrag. Zo wordt op basis van de anomietheorie van Merton (1938) onderzocht welke invloed de sociaal economische positie van voetbalverenigingen hierop heeft, en wordt op basis van de gelegenheidstheorie van Cohen & Felson (1979) onderzocht of de mate van gelegenheid tot ongewenst gedrag binnen

verenigingen van invloed is. Deze twee theorieën zijn tevens ontwikkeld om op individueel niveau verklaringen te bieden voor ongewenst gedrag, maar in dit onderzoeksrapport wordt een vertaalslag gemaakt naar verenigingsniveau. Hiermee wordt op vernieuwde wijze bijgedragen aan het wetenschappelijke debat over verklaringen voor ongewenst gedrag binnen het voetbal.

De uitkomsten van dit onderzoek zijn nuttig voor bestuursleden van voetbalverenigingen. Deze thesis draagt bij aan het nog niet opgeloste vraagstuk welke factoren van invloed zijn op ongewenst gedrag van hun leden en waarom dit tussen verenigingen kan verschillen. Op basis van deze aanvullende kennis kunnen beleidsmakers huidig beleid aanpassen of nieuw beleid creëren om de kans op wangedrag binnen hun voetbalvereniging te verkleinen.

1.1 Onderzoeksvraag

In dit onderzoeksrapport staat de samenhang tussen sociale bindingen en ongewenst gedrag centraal waarbij wordt gezocht naar een antwoord op de vraag in hoeverre sociale bindingen binnen een voetbalvereniging een positieve invloed hebben op de mate van ongewenst gedrag binnen die vereniging. Daarbij wordt gekeken of deze samenhang beïnvloed kan worden door bepaalde condities waar verenigingen in verkeren; sociaal economische deprivatie van verenigingen en/of de mate van gelegenheid tot ongewenst gedrag bij verenigingen. Met sociaal economische deprivatie wordt de mate bedoeld waarin voetbalverenigingen zelf inschatten er op sociaal economisch vlak slecht voor te staan. Met gelegenheid tot ongewenst gedrag wordt de mate van sociale controle bedoeld. De centrale onderzoeksvraag voor dit onderzoeksrapport luidt dan als volgt:

In hoeverre is er samenhang tussen sociale bindingen en ongewenst gedrag binnen amateurvoetbalverenigingen, en in hoeverre hangt deze samenhang af van sociaal economische deprivatie en de gelegenheid tot ongewenst gedrag?

1.2 Leeswijzer

In dit onderzoeksrapport zal allereerst de theoretische stand van zaken rondom de belangrijkste theorieën aan bod komen waar hypothesen uit worden afgeleid. Vervolgens wordt de methode van onderzoek verantwoord waarna de resultaten aan bod komen. Tot slot wordt in de conclusie een antwoord gegeven op de onderzoeksvraag, worden discussiepunten aangehaald en zal een beleidsmatig advies worden opgesteld.

2. Theoretisch kader

Binnen dit onderzoeksrapport staan een aantal belangrijke theorieën centraal: de bindingstheorie, anomietheorie en gelegenheidstheorie. Deze theorieën zijn ontwikkeld voor het verklaren van crimineel of afwijkend gedrag op individueel niveau, maar voor dit onderzoeksrapport worden deze theorieën gebruikt om ongewenst gedrag op verenigingsniveau te verklaren. In dit hoofdstuk worden deze theorieën nader toegelicht. Allereerst wordt steeds de theorie uitgelegd, vervolgens komen empirische bevindingen aan bod en tot slot worden hypothesen afgeleid die van toepassing zijn op dit onderzoeksrapport.

2.1 Bindingstheorie

Hirschi's bindingstheorie gaat uit van het principe dat naarmate personen sterker geïntegreerd zijn in een groepering, de kans groter is dat zij de normen van deze groepering naleven (Ultee, Arts & Flap, 2009). De veronderstelling hierbij is dat men over gaat op delinquent gedrag wanneer een individu zwakke (of geen) bindingen heeft binnen groeperingen in de samenleving. Hirschi richt zich met zijn theorie niet zozeer op het verklaren van delinquent gedrag, maar op het verklaren van waarom men *niet* overgaat op delinquent gedrag, ofwel waarom men zich *wel* houdt aan regels en wetten. Volgens hem zijn het hechte bindingen, hoge mate van sociale investeringen, hoge mate van betrokkenheid en een sterk geloof in de heersende normen en waarden, wat mensen tegen houdt om over te gaan op delinquent gedrag. Degenen die het sterkst geïntegreerd zijn binnen een samenleving hebben het meest te verliezen (Hirschi, 1969; Pratt & Cullen, 2000; Veenstra, Kerstens & Stol, 2009). Wanneer er bijvoorbeeld sprake is van hechte banden met familie of vrienden, zal men zich eerder aan de normen van deze groeperingen houden omdat men deze hechte banden niet wil schaden. Daarnaast zullen mensen die in grotere mate investeringen hebben gedaan, in bijvoorbeeld een baan of opleiding, minder snel over gaan tot afwijkend gedrag ten opzichte van mensen die hier weinig of niets in hebben geïnvesteerd. Zij hebben namelijk meer tijd, energie en middelen geïnvesteerd om aan de sociale verwachtingen te voldoen, waardoor ook zij meer te verliezen hebben. Mensen met een hoge mate van betrokkenheid binnen de maatschappij, bijvoorbeeld door het hebben van een baan, hebben daarnaast volgens Hirschi simpelweg minder tijd en gelegenheid om afwijkend gedrag te vertonen ten opzichte van mensen die minder betrokken zijn in de maatschappij. Ook geeft Hirschi aan dat mensen die in hogere mate betrokken zijn binnen de maatschappij een betere discipline ontwikkelen waardoor zij

de neiging tot afwijkend gedrag beter zouden kunnen weerstaan. Tot slot veronderstelt Hirschi dat de mate waarin normen en waarden worden omarmt, van invloed is op de kans dat men over zal gaan op deviant gedrag. Wanneer men sterk gelooft in de heersende normen en waarden zal men weinig moeite hebben om zich hier naar te gedragen. Bij twijfel hieraan zal men eerder geneigd zijn om deze normen en waarden te overschrijden (Hirschi, 1969; Alston, Harley & Lenhoff, 1995).

2.1.1 Empirische bevindingen bindingstheorie

De bindingstheorie van Hirschi heeft in de loop der jaren veel empirische ondersteuning gekregen binnen de wetenschap van sociologie en criminologie. Zo bieden onderzoeken van Alarid, Burton en Cullen (2000) en Gottfredson & Hirschi (1990) ondersteuning voor de samenhang tussen de mate van gehechtheid met de ouders en de mate van crimineel gedrag. Een recente meta-analyse van Hoeve, Stams, van der Put, Dubas, van der Laan & Gerris, (2012) komt tot diezelfde conclusie; de samenhang tussen hechte banden met de ouders en delinquent gedrag blijkt robuust. Kinderen die zwakke bindingen hebben met hun ouders, blijken vaker delinquent gedrag te vertonen. Tevens hangt een lage mate van betrokkenheid bij algemeen geaccepteerde activiteiten samen met delinquent gedrag. Hubbard & Pratt (2002) laten in hun meta-studie onder meer zien dat een gebrek aan bindingen met de school en met familie robuuste voorspellers blijken te zijn voor delinquent gedrag voor zowel meisjes als jongens. Dit is wederom een ondersteuning voor Hirschi's bindingstheorie. Al deze onderzoeken richtte zich echter alleen op kinderen en jongeren. Sampson & Laub (2014) voegden daar zeer recentelijk een onderzoek aan toe door Hirschi's bindingstheorie te toetsen op volwassenen. Ook hier kan Hirschi's theorie weer op ondersteuning rekenen; naarmate volwassenen sterkere bindingen hebben op het werk en met hun familie, vertonen zij minder crimineel gedrag. Op basis van dit overtuigende empirische bewijs kunnen we stellen dat Hirschi's bindingstheorie gegrond is.

Voor dit onderzoeksrapport gaan we op zoek naar de samenhang tussen sociale bindingen en deviant gedrag op voetbalverenigingen. Tijdens de totstandkoming van dit theoretisch kader zijn er geen onderzoeken gevonden waarbij Hirschi's theorie al eerder is getoetst op deviant gedrag op het niveau van sportverenigingen of – clubs. Er bestaan wel enkele studies over de samenhang tussen sportdeelname en deviant of delinquent gedrag in het algemeen. Studies over deze samenhang zijn echter nog niet sluitend. Zo vonden Stark, Kent & Finke (1987) geen effect van sportparticipatie op delinquent gedrag van blanke mannen, maar ze vonden wel een effect voor Afro-Amerikaanse mannen. Afro-Amerikaanse mannen met een hoge

mate van sportdeelname lijken, naarmate zij ouder worden, minder delinquent gedrag te vertonen (Stark, Kent & Finke, 1987). Anderzijds vond Kreager (2007) wel een duidelijke samenhang tussen deelname aan de contactsport *American football* en gewelddadig gedrag. Hij vond hierbij tevens een versterkend effect. Naarmate mannen veel vrienden hadden binnen deze kring, en dus sterker waren geïntegreerd binnen het *football*, vertoonden zij meer gewelddadig gedrag (Kreager, 2007). Dit zijn opvallende resultaten, omdat ze de bindingstheorie van Hirschi niet lijken te ondersteunen en zelfs tegen lijken spreken. Echter, *American football* heeft totaal andere spelregels dan voetbal. Zo hoort het bij de sport om elkaar te tackelen en met het lichaam tegen te houden, dingen die binnen het voetbal niet zijn toegestaan (Spelregels American Football, 2014). Een mogelijke verklaring voor de tegengestelde uitkomsten kan worden gevonden in de differentiële associatietheorie van Sutherland (1940). Deze theorie gaat uit van het principe dat mensen zich gaan gedragen naar wat men vanuit sociale groeperingen aangeleerd of aangemoedigd krijgt. Deze gedragingen kunnen zowel deviant als conform aan de algemeen geaccepteerde normen zijn. Het hebben van vrienden met deviante normen vergroot dan ook de kans op deviant gedrag (Bruinsma, 1992). Mogelijk wijken, voor spelers die de sport *American Football* beoefenen en veel vrienden hebben binnen deze sport, de normen met betrekking tot agressief gedrag af ten opzichte van de heersende norm binnen de samenleving.

Ook Hirschi (1969) zelf, Bruinsma (1981) en Baerveldt (1990) bevestigen dit afzonderlijk van elkaar in hun onderzoeken naar verklaringen voor kleine criminaliteit zoals vernieling van openbare eigendommen of diefstal. Zij vonden daarbij deels bevestiging voor Hirschi's bindingstheorie als het gaat om bindingen met het gezin en met school; naarmate jongeren een hechtere bindingen zowel met hun ouders als op school hadden, pleegden ze inderdaad in mindere mate kleine criminaliteit. Maar ook de differentiële associatietheorie werd bevestigd omdat bleek dat hechte bindingen met vrienden en vriendinnen niet altijd leidde tot minder kleine criminaliteit, maar in sommige gevallen juist tot meer criminaliteit. De veronderstelling hierbij is dat er subculturen met deviante normen bestaan binnen deze groeperingen. Oftewel, binnen sommige vriendengroepen is kleine criminaliteit een geaccepteerde norm en naarmate kinderen sterker geïntegreerd zijn binnen zo'n groep zullen ze eerder geneigd zijn om zich naar deze normen te gedragen (Ultee, Arts & Flap, 2009).

2.1.3 Hypothese

Deze theoretische kennis dient nu vertaald te worden naar verwachtingen over de invloed die sociale bindingen mogelijk hebben op ongewenst gedrag bij voetbalverenigingen. Hierbij

wordt de aanname gedaan dat voetbalverenigingen geen afwijkende normen hebben op het gebied van ongewenst gedrag. De veronderstelling is dat voetbalbonden en voetbalverenigingen op geen enkele wijze ongewenst gedrag zullen aanmoedigen, maar juist zullen ontmoedigen. Op basis van de bindingtheorie is dan de verwachting dat sociale bindingen een positieve bijdrage leveren aan de mate van ongewenst gedrag binnen een voetbalvereniging. Daarom hypothetiseren we dat voetbalverenigingen met sterkere sociale bindingen in mindere mate te maken hebben met ongewenst gedrag ten opzichte van voetbalverenigingen met zwakke sociale bindingen.

(H1) Sterkere sociale bindingen binnen voetbalverenigingen hebben een negatief effect op de mate van ongewenst gedrag bij voetbalverenigingen.

2.2 Anomietheorie

Mertons anomietheorie richt zich op het verklaren van afwijkend gedrag en veronderstelt dat dit een gevolg is van discrepantie tussen cultureel voorgeschreven doelen en de toegang tot legitieme middelen om deze doelen te bereiken. (Merton 1938; Cloward, 1959). Volgens Merton passen mensen hun gedrag aan op basis van hun sociaal economische positie en de voorgeschreven doelen. Afwijkend of crimineel gedrag kan door mensen met een lage sociaal economische positie worden gebruikt als compensatiegedrag om alsnog de voorgeschreven doelen te bereiken. Merton maakt dit duidelijk door onderscheid te maken in vijf soorten gedrag, welke in figuur 1 schematisch zijn weergegeven. De meeste mensen leven volgens Merton volgens de voorgeschreven wetten en regels om zo goed mogelijk de voorgeschreven doelen behalen. Dit soort gedrag typeert hij als conformisme. Met innovatie wordt het soort gedrag bedoeld waarbij men de cultureel voorgeschreven doelen wel omarmt, maar de voorgeschreven legitieme middelen om deze te bereiken verwerpt. Oftewel, het behalen van de doelen is belangrijk, maar de manier waarop deze behaald worden niet. Innovatie leidt volgens Merton op deze manier tot crimineel of afwijkend gedrag. Tegenover innovatie staat het type gedrag ritualisme. Dit betreft mensen die hun kansen laag inschatten om de voorgeschreven doelen te behalen. De focus ligt daarom niet zozeer op het behalen van de voorgeschreven doelen, maar men houdt zich wel aan de voorgeschreven wetten en regels. Met reitritisme doelt Merton op het gedrag van mensen waarbij ze zowel de cultureel voorgeschreven doelen als de voorgeschreven middelen om deze te behalen verwerpen. Het gaat om mensen die eerdere pogingen hebben gedaan om de voorgeschreven doelen op legitieme wijze te behalen, maar waarbij dat niet is gelukt. Zij streven inmiddels én de

voorgeschreven doelen niet meer na én hechten er ook geen waarde meer aan om zich aan de wetten en regels te houden. Daarom vervallen deze mensen volgens Merton in crimineel of afwijkend gedrag (bijvoorbeeld zwervers). Tot slot onderscheidt Merton rebels gedrag. Dit betreft mensen die de huidige doelen en middelen verwerpen, maar daar tegelijkertijd alternatieven voor in de plaats aannemen. Denk hierbij aan groeperingen die zich verzetten tegen de maatschappij, zoals hippies of krakers. (Merton 1938; Ultee, Arts & Flap, 2009).

	Cultureel voorgeschreven doelen	Vastgestelde legitieme middelen
Conformisme	+	+
Innovatie	+	-
Ritualisme	-	+
Retraitisme	-	-
Rebellie	+/-	+/-

Figuur 2.1 Mertons typologie voor verschillende soorten gedrag bij het aanpassen aan de normen en waarden (Bron: Ultee, Arts & Flap, 2009, p. 121).

Merton laat met zijn theorie zien dat sociale ongelijkheid in combinatie met algemeen voorgeschreven normen en waarden kunnen leiden tot normvervaging, ofwel anomie. Wanneer legitieme middelen niet toereikend zijn om de voorgeschreven doelen te behalen en/of wanneer men zich niet kan conformeren aan de voorgeschreven doelstellingen zal men uitwijken naar crimineel of afwijkend gedrag (Merton, 1938; Messner & Rosenfeld, 2009). Met andere woorden, zij neigen eerder naar compensatiegedrag.

2.2.1 Empirische bevindingen anomietheorie

Mertons anomietheorie is in de afgelopen eeuw niet bijzonder vaak getoetst, maar bleek bij toetsing wel altijd een robuuste voorspeller van afwijkend gedrag te zijn. Daarom wordt deze theorie als plausibel beschouwd binnen de wetenschap (Pratt, 2001).

Veldboer, Boonstra en Duyvendak (2003) hebben Mertons anomietheorie specifiek toegepast op agressief gedrag binnen de sport. Zij suggereerden dat er op basis van deze theorie grotere spanningen zouden zijn bij sporters die onder aan de maatschappelijke ladder staan, wat onder deze groep sporters zou leiden tot meer agressief gedrag. Zij geven vervolgens echter aan dat deze theorie toch niet helemaal sluitend lijkt te zijn voor het verklaren van agressief

gedrag binnen de amateursport. Zij betogen namelijk dat als deze theorie zou kloppen alle 'typische middenklasse sporten', waaronder voetbal, in dezelfde mate last van agressie zouden moeten hebben, maar dat is niet het geval (Veldboer, Boonstra & Duyvendak, 2003).

2.2.2 Hypothesen

In dit onderzoeksrapport wordt de anomietheorie van Merton niet op individueel- maar op verenigingsniveau toegepast. Gekeken wordt of deprivatie bij voetbalverenigingen van invloed kan zijn op ongewenst gedrag op voetbalverenigingen. Het gaat daarbij om de discrepantie tussen de voorgeschreven doelen en legitieme middelen die voor handen zijn. Het algemene doel voor voetbalverenigingen is om zo goed mogelijk de sport te kunnen beoefenen, wedstrijden te winnen en zo hoog mogelijk in de competitie te eindigen. Dit wordt beïnvloed door de mate van legitieme middelen die hiervoor voor handen zijn.

Voetbalverenigingen die zich bijvoorbeeld betere trainings- en wedstrijdfaciliteiten kunnen veroorloven en betere trainers en selectiespelers kunnen aantrekken hebben meer kans om op een legitieme manier, namelijk door goed voetbal, dit doel te behalen. De verwachting is dan dat leden van voetbalverenigingen die er op deze gebieden slechter voor staan, eerder geneigd zullen zijn tot compensatiegedrag. Zij zullen eerder over gaan op afwijkend gedrag om alsnog te proberen deze doelen te behalen. Uitgaande van de anomietheorie is daarom de verwachting dat voetbalverenigingen waarbij sprake is van sociaal economische deprivatie in grotere mate te maken zullen hebben met ongewenst gedrag, ten opzichte van voetbalverenigingen met een gunstige sociaal economische positie. De volgende hypothese is opgesteld om het hoofdeffect van deze theorie op wangedrag te toetsen:

(H2) Naarmate een voetbalvereniging een betere sociaal economische positie heeft, wordt de kans op ongewenst gedrag binnen de voetbalvereniging kleiner.

We verwachten vervolgens ook dat de sociaal economische positie van verenigingen een versterkend effect kan hebben op de relatie tussen de mate van sociale bindingen en ongewenst gedrag. Verenigingen met een lagere sociaal economische positie, wat zich bijvoorbeeld kan uiten in slecht onderhouden kantines die niet aantrekkelijk zijn om te zitten en/of minder geld voor evenementen om de bindingen te versterken, hebben daardoor mogelijk te maken met minder sterke sociale bindingen. De verwachting is dan dat het effect van sociale bindingen op ongewenst gedrag minder sterk zal zijn. Voor verenigingen met een hoge sociaal economische positie verwachten we dat het negatieve effect van sociale

bindingen op ongewenst gedrag, sterker negatief wordt. Om dit interactie-effect te toetsen is de volgende hypothese opgesteld:

(H3) Naarmate de sociaal economische positie van een voetbalvereniging beter is, zullen sociale bindingen een sterker negatief effect hebben op wangedrag ten opzichte van verenigingen met een slechtere sociaal economische positie.

Voor voetbalverenigingen met een lage sociaal economische status maar met sterke sociale bindingen, verwachten we dat deze effecten tegen elkaar worden opgeheven waardoor er geen sprake is van een interactie-effect. Dit geldt ook voor voetbalverenigingen met een hoge sociaal economische status, maar een zwakke sociale bindingen.

In figuur 2.2 is zowel het hoofdeffect van de sociaal economische positie, als het interactie-effect hiervan op de relatie tussen sociale bindingen en ongewenst gedrag schematisch weergegeven.

2.3 Gelegenheidstheorie

We sluiten dit theoretisch kader af met de gelegenheidstheorie van Cohen en Felson (1979). De uitdrukking 'gelegenheid maakt de dief' omschrijft goed de essentie van deze theorie. De veronderstelling van deze theorie is dat mensen door hun levensstijl gelegenheden creëren voor misdadigers om tot hun daden over te gaan. De mate van criminaliteit wordt volgens deze theorie bepaald door de mate van verleidelijkheid en gemakkelijker voor potentiële daders om over te gaan op hun criminele daden (Muller, van der Leun, Moerings & Calster, 2010). Cohen en Felson (1979) onderscheiden drie voorwaarden voor het ontstaan van criminele activiteiten:

1. Potentiële gemotiveerde dader(s)
2. Een geschikt en aantrekkelijk doelwit
3. Een gebrek aan bewaking (een lage pakkans)

Zij veronderstellen vervolgens dat deze elementen beïnvloed worden door 'routine' activiteiten van mensen. Ze doelen hiermee op activiteiten zoals het hebben van een baan, school- of vrijetijdsbestedingen. Dit leidt tot een patroon of routine waarbij men gelegenheden creëert, bijvoorbeeld door op gezette tijden niet aanwezig te zijn in de eigen woning omdat men verplichtingen heeft om aanwezig te zijn bij activiteiten buitenshuis. Hiermee wordt de kans verhoogt om slachtoffer te worden van inbraak omdat het onbewaakte

huis een geschikt en aantrekkelijk doelwit is. Anders gezegd, een huis wat veelal onbewaakt wordt achtergelaten verhoogd de aantrekkelijkheid voor potentiële daders om in te breken (Cohen & Felson, 1979; Akers, 1999; Clarke & Felson, 2004). Mensen die veel alleen zijn of alleen wonen, zijn volgens Cohen en Felson een kwetsbare groep om slachtoffer te worden. Want doordat zij alleen zijn, hebben zij meer moeite om hun eigendommen te bewaken (Cohen & Felson, 1979).

2.3.1 Empirische bevindingen gelegenheidstheorie

De gelegenheidstheorie heeft in de loop der jaren op ondersteuning kunnen rekenen van meerdere studies. Zo vonden Mustaine & Tewkbury (1999) in hun studie dat vrouwelijke studenten die meer activiteiten buitenshuis ondernamen, een grotere kans hadden om lastig gevallen te worden. Voor vrouwelijke studenten die op een campus woonden bleek deze kans kleiner te zijn, omdat zij op de campus in grotere mate omringd zijn door bewaking (Mustaine & Tewkbury, 1999). Dit is consistent met de gelegenheidstheorie omdat hiermee wordt bevestigd dat gelegenheden tot criminaliteit gecreëerd worden door levensstijlen en - patronen. Gelijkwaardige resultaten kwamen naar voren in onderzoeken van Hawdon (1999) en Pratt, Holtfreter & Reisig (2012). Steeds werd bevestigd dat doelwitten aantrekkelijker zijn voor potentiële daders wanneer er sprake is van een gebrek aan controle, onzorgvuldigheid en/of routine patronen van mensen. Er zijn geen studies gevonden waarbij de gelegenheidstheorie is getoetst op crimineel of overlastgevend gedrag specifiek binnen de sport.

2.3.2. Hypothesen

In dit onderzoeksrapport wordt de gelegenheidstheorie toegepast om ongewenst gedrag binnen voetbalverenigingen te verklaren. Van de drie voorwaarden voor het ontstaan van criminele activiteiten verwachten we dat een gebrek aan bewaking hetgene is dat het meest kan verschillen tussen voetbalverenigingen. We gaan er vanuit dat elke voetbalvereniging een gelijke kans heeft op de aanwezigheid van potentiële daders op het voetbalterrein, omdat het een openbaar terrein betreft. We nemen tevens aan dat elke voetbalvereniging te maken heeft met gelijkwaardige aantrekkelijkheid van doelwitten. Bij elke vereniging is bijvoorbeeld sprake van uit- en thuisteam die op wedstrijddagen aanwezig zijn op eenzelfde terrein. Zij zijn op dat moment elkaars rivalen en dat maakt dat zij aantrekkelijke doelwitten zijn voor elkaar. Daarnaast is er bijvoorbeeld op elke voetbalvereniging sprake van kleedkamers waar men waardevolle spullen onbeheerd achter zou kunnen laten, wat tevens aantrekkelijke doelwitten kunnen zijn voor potentiële daders. We verwachten daarom dat

voetbalverenigingen op deze twee punten gelijkwaardige risico's lopen, die moeilijk beïnvloed kunnen worden door verenigingen. Echter, de mate van bewaking of controle is iets dat een voetbalvereniging mogelijk wel zelf kan beïnvloeden.

We verwachten daarom een direct effect van de mate van bewaking op ongewenst gedrag binnen voetbalverenigingen. Hoe meer controle aanwezig is op de voetbalvereniging, oftewel hoe minder gelegenheid voor ongewenst gedrag, des te kleiner is de kans op ongewenst gedrag. Dit leidt tot de volgende hypothese:

(H4) Naarmate er binnen voetbalverenigingen meer controle is op ongewenst gedrag, wordt de kans op ongewenst gedrag binnen de voetbalvereniging kleiner.

Ook hier verwachten we een interactie-effect van de mate van controle op de relatie tussen sociale bindingen en ongewenst gedrag binnen voetbalverenigingen. Wanneer er sprake is van zowel een hoge mate van controle als een hoge mate van sociale bindingen, verwachten we dat ongewenst gedrag sterker wordt afgeremd. Voor voetbalverenigingen met zowel een lage mate van sociale controle als een lage mate van sociale bindingen is de verwachting de mate van ongewenst gedrag sterker toeneemt. Op basis hiervan is de volgende hypothese afgeleid voor het interactie-effect:

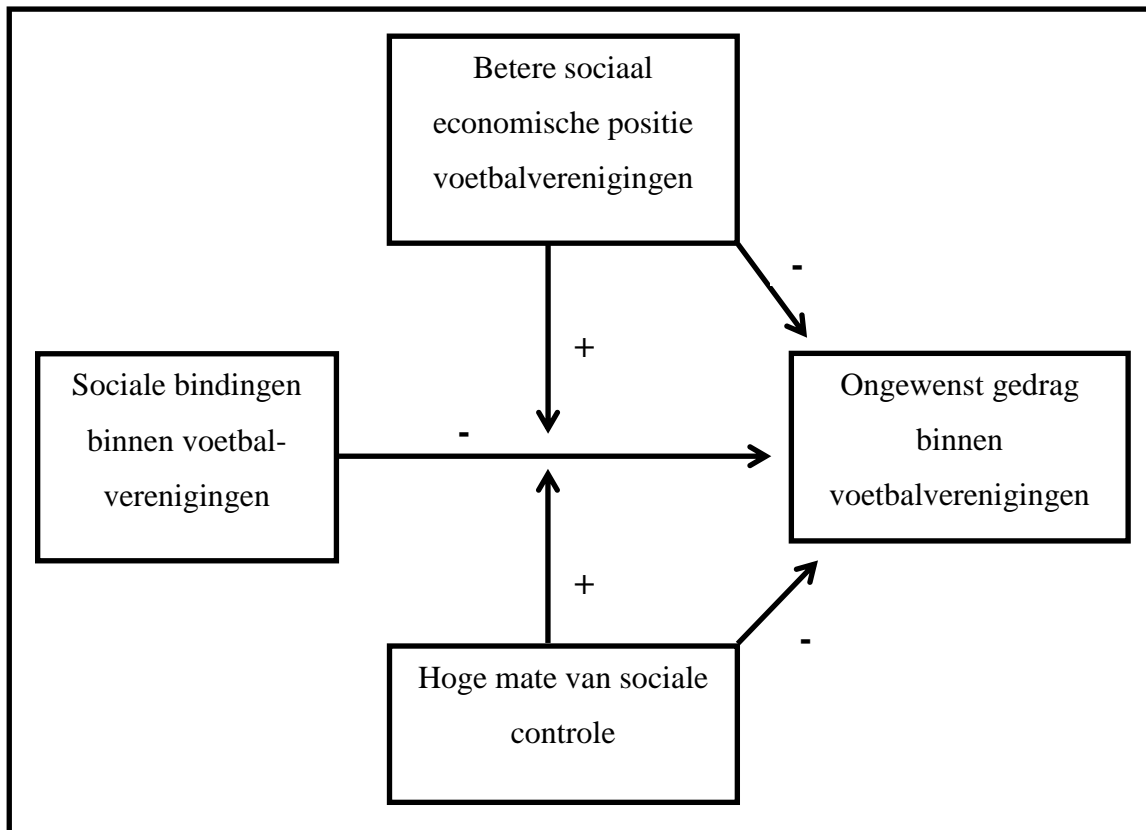
(H5) Naarmate er in hogere mate controle aanwezig is binnen een voetbalvereniging, zullen sociale bindingen een negatiever effect hebben op wangedrag ten opzichte van verenigingen met een lagere mate van controle.

Voor verenigingen die ofwel een lage mate van sociale controle hebben in combinatie met hoge mate van sociale bindingen, ofwel een hoge mate van sociale controle in combinatie met een lage mate van sociale bindingen, verwachten we geen interactie-effect. We doen hierbij de aanname dat de tegengestelde effecten elkaar opheffen, waardoor er geen interactie-effect meer overblijft.

In figuur 2.2 is zowel het hoofdeffect van de mate van sociale controle, als het interactie-effect hiervan op de relatie tussen sociale bindingen en ongewenst gedrag schematisch weergegeven.

2.4 Conceptueel model

De besproken theorieën zijn in figuur 2.2 weergegeven in een conceptueel model om te visualiseren hoe de theorieën zich ten opzichte van elkaar en van de afhankelijke variabele verhouden.

Figuur 2.2 Conceptueel model voor de verwachte effecten van de bindingstheorie, ongelijkheidstheorie en gelegenheidstheorie op ongewenst gedrag binnen voetbalverenigingen.

3. Methode van onderzoek

In dit hoofdstuk wordt de methode van onderzoek toegelicht. Allereerst wordt nader toegelicht welke dataset gebruikt wordt. Vervolgens worden alle constructen geoperationaliseerd tot bruikbare variabelen om de hypothesen mee te kunnen toetsen. Ten slotte zal de analysestrategie besproken worden, waarbij ook aandacht is voor hoe er met de missende waarden is omgegaan.

3.1 Dataset Sport Aanbieders Monitor 2012

Sinds 1998 is er door het Mulier Instituut en het NOC*NSF een Verenigingspanel samengesteld. Dit verenigingspanel is in de loop der jaren uitgegroeid tot een panel van bijna 1200 verenigingen uit verschillende takken van sport. Jaarlijks wordt hen gevraagd de Verenigingsmonitor in te vullen met als doel om gegevens te verzamelen over beleidsvorming en -analyse in de sportsector. Vanaf het jaar 2012 is de Verenigingsmonitor verbreedt tot de SportAanbiedersMonitor (SAM). De vragenlijst is geactualiseerd waardoor er meer onderzoeksthema's aan bod komen die van belang zijn voor de sportagenda 2016. In 2012 kreeg niet alleen het Verenigingspanel de SAM voorgelegd, de vragenlijst werd ook voorgelegd bij de KNVB. De verkregen informatie met deze monitor is zowel van belang voor de overheid als voor sportkoepels en -bonden, en wordt gebruikt voor beleidsvorming en beleidsevaluaties (Verenigingmonitor/ SportAanbiedersMonitor, 2014).

Omdat de focus voor dit ondefrzoeksrapport bij voetbalverenigingen ligt, worden alleen data gebruikt afkomstig van de SAM 2012 die was uitgezet bij de KNVB. De dataverzameling vond plaats in november en december 2012 waarbij 1710 KNVB verenigingen werden benaderd om de vragenlijst in te vullen. Met een respons van 36 procent zijn gegevens verzameld van 609 KNVB verenigingen (SAM, 2012). Dit is ongeveer 18 procent van alle KNVB verenigingen in Nederland.

De monitor bestond uit 72 vragen welke waren verdeeld over verscheidene onderwerpen. Allereerst zijn de algemene eigenschappen van de vereniging bevraagd zoals wanneer de vereniging is opgericht, welke sporten er worden aangeboden enzovoorts. Vervolgens kwamen vragen aan bod over beleid, ledenbehoud- en werving, organisatie, financiën, advies en ondersteuning en de maatschappelijke rol. Tot slot werden enkele vragen gesteld over eigenschappen van de persoon die de vragenlijst namens de vereniging heeft ingevuld.

3.2 Operationalisering afhankelijke variabele; ongewenst gedrag

De afhankelijke variabele binnen dit onderzoek is de mate van ongewenst gedrag binnen voetbalverenigingen. We gebruiken hiervoor een item uit de vragenlijst (vraag 63, SAM 2012) waarbij gevraagd wordt of het bestuur in de afgelopen 12 maanden klachten heeft gehad of geconfronteerd is geweest met ongewenst gedrag bij of rondom sportactiviteiten van de vereniging. In de vragenlijst wordt ongewenst gedrag als volgt gedefinieerd: "verbaal geweld, overlast (geluid, alcohol, roken, drugs), vernieling, diefstal, discriminatie en/of lichamelijk geweld". De vijf antwoordcategorieën voor deze vraag waren: 'vaak', 'geregeld', 'soms', 'zelden' of 'nooit'.

Deze variabele is vervolgens zo gecodeerd dat naarmate voetbalverenigingen hoger scoren op deze variabele, zij in grotere mate last hebben gehad van ongewenst gedrag.

3.3 Operationalisering onafhankelijke variabelen

Nu de afhankelijke variabele is geoperationaliseerd, komen de onafhankelijke variabelen aan bod: de mate van sociale bindingen, sociaal economische positie en de mate van sociale controle binnen voetbalverenigingen.

3.3.1 Mate van sociale bindingen

Voor het construct sociale bindingen zijn een drietal stellingen uit de vragenlijst gebruikt (Vraag 31A, 31C, 31D, SAM 2012). Allereerst gaat het om de stelling of de meeste leden zich sterk betrokken voelen bij de vereniging. De tweede stelling die wordt meegenomen gaat over of de opkomst bij trainingen, instuiven, toernooien en dergelijke hoog is. Tot slot wordt de vraag meegenomen of georganiseerde nevenactiviteiten over het algemeen goed worden bezocht. De vijf antwoordmogelijkheden hierbij bij deze drie stellingen waren: 'helemaal niet', 'grotendeels niet', 'enigszins', 'grotendeels', 'helemaal'. Op basis van de betrouwbaarheidsanalyse en factoranalyse blijkt dat deze drie geselecteerde stellingen geschikt zijn om samen te voegen tot een nieuwe variabele. De Cronbachs alpha laat een score van ,647 zien en uit de factoranalyse blijkt dat deze drie items gezamenlijk voldoende laden op één component met scores tussen ,672 en ,822. De nieuwe variabele 'sociale bindingen' is zo gecodeerd dat naarmate een voetbalvereniging hoger scoort op deze variabele, we kunnen spreken van een hogere mate van sociale bindingen.

3.3.2 Sociaal economische positie

Voor het bepalen van de sociaal economische positie van voetbalverenigingen worden een aantal componenten meegenomen in dit construct; toekomstperspectief, ontwikkeling van

ledental, staat van de accommodatie en de financiële situatie van de club. Hiervoor zijn een vijftal vragen uit de vragenlijst geselecteerd (Vraag 3,16,17,31F, en 45, SAM 2012). Allereerst kon men op een vijfpuntsschaal van 'zeer somber' tot 'zeer zonnig' aangeven hoe men de toekomst van de vereniging ziet. Vervolgens zijn twee vragen geselecteerd met betrekking tot de ontwikkeling van het ledental. Men kon bij de eerste vraag aangeven hoe het ledental zich de afgelopen twee jaar heeft ontwikkeld en bij de tweede vraag kon men aangeven wat de verwachting voor het ledental voor het komende jaar is. Voor beide vragen had men keuze uit antwoorden op een vijfpuntsschaal van 'sterke daling' tot 'sterke stijging'. Vervolgens is een vraag geselecteerd waarmee de staat van de accommodatie is gemeten. Men kon aangeven of de accommodatie (clubhuis/kleedkamers/veld/zaal etc.) in goede staat is waarbij uit de volgende vijf antwoordcategorieën kon kiezen: 'helemaal niet', 'grotendeels niet', 'enigszins', 'grotendeels', 'helemaal'. Als laatste wordt een vraag meegenomen waarbij gevraagd wordt naar hoe men de financiële positie van de vereniging zou beschrijven; 'zorgwekkend', 'minder gezond', 'redelijk', 'gezond' of 'zeer gezond'.

Nadat een factor- en betrouwbaarheidsanalyse is uitgevoerd voor deze zes variabelen, is gebleken dat deze zes niet allen kunnen worden samengevoegd tot een nieuwe variabele. Er kunnen drie variabelen van worden gemaakt, welke als componenten dienen voor het concept 'sociaal economische positie'. Met een Cronbachs alpha van ,633 en scores tussen de ,608 en ,831 op één component van de factoranalyse, blijkt allereerst dat de vraag over toekomstperspectief en de twee vragen over ledental kunnen worden samengevoegd tot een nieuwe variabele. Deze nieuwe variabele wordt 'ontwikkeling vereniging' genoemd. Dit laat nog twee items over; accommodatie en financiële positie. Deze worden apart meegenomen omdat zij niet voldoende samenhangen met elkaar of met de schaal over de ontwikkeling van de vereniging. Sociaal economische positie bestaat nu dus uit drie componenten: ontwikkeling vereniging, accommodatie en financiële positie. Naarmate verenigingen hier hoger op scoren betekent dit dat de sociaal economische positie voor de betreffende component beter is.

3.3.3 Mate van sociale controle

Voor dit onderzoeksrapport hanteren we een definitie van sociale controle die gericht is op de controlemogelijkheden. Zo'n vorm van sociale controle wordt ook wel de "de capaciteit van surveillance" genoemd, ofwel de controle van publieke ruimtes door observatie waarbij men constant het gevoel dient te hebben onder toezien oog van anderen te staan (Blokland, 2009).

Voetbalverenigingen zijn, naast hun leden, afhankelijk van vrijwilligers die in feite de 'oren en ogen' van de vereniging zijn. Voldoende vrijwilligers op de vereniging zorgen er voor dat er een grotere kans is dat de aanwezigen op een vereniging constant onder toezicht staan van anderen. Vrijwilligers zijn extra getuigen van gebeurtenissen op een vereniging, waaronder ook ongewenst gebeurtenissen. Daarbij komt ook dat vrijwilligers veelal het beste voor hebben met de club, en dat we er vanuit kunnen gaan dat zij ongewenst gedrag op de club tegen willen gaan. Wanneer er sprake is van onvoldoende vrijwilligers kan dit worden gezien als een gebrek aan sociale controle, waardoor de pakkans voor potentiële daders kleiner wordt. Voor dit construct wordt een vraag uit de vragenlijst gebruikt waarbij de verenigingen konden aangeven of ze over voldoende vrijwilligers beschikken (Vraag 37, SAM 2012). De definitie van vrijwilligers, zoals deze in de vragenlijst wordt gebruikt, luidt als volgt: 'Mensen die in beginsel onbetaald en onverplicht een functie in de sport vervullen, ook als zij een onkostenvergoeding of vrijwilligersvergoeding krijgen' (SAM, 2012). De antwoordcategorieën op de vraag of de vereniging over voldoende vrijwilligers beschikt waren 'Ja, niet op zoek naar vrijwilligers', 'Ja, maar ook op zoek naar vrijwilligers' en 'Nee'. Omdat het een categorische variabele betreft, is hier een dummyvariabele van gemaakt waarbij alleen nog sprake is van wel of geen voldoende vrijwilligers. Een vereniging krijgt dan een score van 0 wanneer er niet voldoende vrijwilligers zijn en een score van 1 wanneer er wel voldoende vrijwilligers zijn, ongeacht of ze daarnaast nog op zoek zijn naar meer vrijwilligers. Op deze manier verwachten we de potentie voor sociale controle binnen verenigingen goed te kunnen meten.

3.3.4 Controlevariabelen

Vervolgens zal voor een aantal zaken gecontroleerd worden in de analyses om eventuele alternatieve verklaringen uit te sluiten. Allereerst wordt gecontroleerd voor het percentage mannen binnen het ledenbestand, omdat vanuit de literatuur verwacht wordt dat dit van invloed is op de mate van ongewenst gedrag; hoe meer mannelijke leden, hoe groter de kans op ongewenst gedrag (Veldboer, Boonstra & Duyvendak, 2003). Hiervoor wordt vraag 20 uit de SAM 2012 gebruikt en daaruit blijkt het aandeel mannelijke leden scheef verdeeld is. Daarom is hier een dummyvariabele van gemaakt, waarbij onderscheid is gemaakt in verenigingen die onder het gemiddelde aantal mannelijke leden scoren (0) en verenigingen die op of boven het gemiddelde aantal mannelijke leden scoren (1). Ook noemden Veldboer, Boonstra en Duyvendak (2003) dat leeftijd tevens een risicofactor kan zijn voor ongewenst gedrag. Daarom wordt ook gecontroleerd voor de mate van

aanwezigheid van jongeren (12 – 23 jaar) binnen een vereniging (Vraag 19, SAM 2012). De verwachting hierbij is dat naarmate een vereniging een groter aandeel jongeren heeft, zij een grotere kans hebben op ongewenst gedrag binnen de vereniging. Deze variabele is normaal verdeeld binnen de dataset, maar er is sprake van enkele uitschieters. Daarom is op basis van het gemiddelde en de standaardafwijking een nieuwe vijfpuntschaal variabele gecreëerd. Een score van één betekent nu dat er geen tot weinig jongeren aanwezig zijn binnen een vereniging (maximaal 13 procent) en een score van vijf betekent dat er heel veel jongeren aanwezig zijn binnen een vereniging (meer dan 52 procent).

Volgens Daamen, Veerman, van Kalmthout & van der Werff (2013) komt ongewenst gedrag voornamelijk voor bij grote verenigingen en daarom wordt ook hiervoor gecontroleerd (Vraag 12 C, SAM 2012). Deze variabele bleek scheef verdeeld te zijn, dus is wederom een dummyvariabele gecreëerd. Een score van 1 betekent nu dat het om een grotere vereniging gaat, met een ledental op of boven het gemiddelde. Een score van 0 betekent dat het om een kleinere vereniging gaat met een ledental onder het gemiddelde.

De laatste factor waarvoor gecontroleerd wordt is de regio waar de voetbalvereniging zich heeft gevestigd. Friesland, Drenthe en Groningen vallen onder regio Noord, Overijssel en Gelderland vallen onder regio Oost, Limburg en Brabant vallen onder regio Zuid en tot slot vallen Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht onder regio West (KNVB districts indeling, 2014). Voor de analyses wordt gebruikt gemaakt van dummyvariabelen. De meeste incidenten komen voor in stedelijke gebieden en de randstad, waardoor de meeste incidenten plaats vinden in regio West (Veldboer, Boonstra & Duyvendak, 2003). Regio West zal daarom als referentievariabele gebruikt in de analyses.

3.3.6 Analysestrategie

Verenigingen waarbij de hoofdsport geen veld- of zaalvoetbal is, zijn geheel buiten beschouwing gelaten in dit onderzoek. Er bleken hierdoor 21 van de 609 verenigingen in de dataset af te vallen omdat ze andere sporten dan voetbal als hoofdsport hadden genoemd. Vervolgens is gekeken naar missende waarden op alle variabelen die nodig zijn voor dit onderzoek. Daaruit bleek dat bij geen enkele variabele het aantal *missings* heel hoog was. Bij de afhankelijke variabele was slechts sprake van 13 missende waarden. Het hoogste aantal *missings* op een variabele was 31 van de 588, wat neerkomt op ongeveer 5 % van de respondenten. Dit betrof een variabele die is gebruikt als item voor het meten van sociale bindingen. Vanwege de lage percentages missende waarden is er voor gekozen om alle *missings* per variabele te vervangen door het gemiddelde van die variabele. Op deze manier

worden zo veel mogelijk respondenten in de dataset behouden en gaan ze niet verloren zodra ze één missende waarde hebben op een van de gebruikte variabelen. De steekproef voor dit onderzoek komt hiermee uit op 588 voetbalverenigingen van de KNVB. Een expert binnen de KNVB heeft deze steekproef beoordeeld op representativiteit. Met betrekking tot de omvang van de verenigingen kunnen we spreken van een representatieve steekproef. Laura Jonker, manager Research & Intelligence binnen de KNVB, heeft bevestigd dat de grootte van de verenigingen binnen deze steekproef evenredig zijn verdeeld ten opzichte van alle KNVB verenigingen in Nederland. Ze geeft echter aan dat de verdeling over de verschillende districten niet geheel representatief is, maar wel zeer acceptabel.

Om te voorspellen wat de invloed van de onafhankelijke variabelen op ongewenst gedrag binnen voetbalverenigingen is, worden regressieanalyses gebruikt. Voorwaarden voor het uitvoeren van regressieanalyses zijn dat interval variabelen normaal verdeeld moeten zijn en er geen sprake mag zijn van multicollineariteit. Tijdens de operationalisatie zijn variabelen die niet normaal verdeeld waren omgecodeerd naar dummyvariabelen. Alle overgebleven interval variabelen zijn normaal verdeeld. Een correlatietabel laat de hoogste correlatie zien tussen regio zuid en regio west, met een score van ,489. Allen en Bennet (2010) geven aan dat er sprake is van multicollineariteit bij een correlatie van ,85 of hoger, dus in dit geval is daar geen sprake van.

De regressieanalyses bestaan uit verschillende modellen. Het eerste model zal bestaan uit alleen de controlevariabelen. Hiermee wordt duidelijk in welke mate de controlevariabelen op zichzelf al een deel ongewenst gedrag binnen voetbalverenigingen verklaren. De controlevariabelen worden vervolgens in elk model standaard meegenomen. Wanneer daar onafhankelijke variabelen aan worden toegevoegd is direct zichtbaar in hoeverre deze meer toegevoegde waarde hebben voor de proportie verklaarde variantie. In het tweede model wordt de variabele 'sociale bindingen' toegevoegd om de eerste hypothese te toetsen. Voor het toetsen van de tweede hypothese worden in het derde model de drie componenten van sociaal economische positie toegevoegd. Het interactie-effect van sociaal economische status, hypothese drie, wordt getoetst in het vierde model. In model vijf worden de resultaten van het hoofdeffect van sociale controle op ongewenst gedrag weergegeven en in model zes de resultaten van het interactie-effect van sociale controle. Met deze laatste twee modellen kunnen hypothese vier en vijf worden getoetst.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk komen de resultaten van de analyses aan bod. Eerst worden de beschrijvende analyses besproken, waarna vervolgens de verklarende analyses aan bod zullen komen.

4.1 Beschrijvende statistieken

De steekproef voor dit onderzoek bestaat uit 588 voetbalverenigingen binnen Nederland. In tabel 4.1 zijn de beschrijvende statistieken weergegeven voor zowel de afhankelijke, onafhankelijke als controlevariabelen. De gemiddelde score voor ongewenst gedrag binnen deze 588 verenigingen is 2,2 met een standaardafwijking van ,813. Dit geeft aan dat voetbalverenigingen gemiddeld iets meer dan zelden te maken hebben met ongewenst gedrag en hier een redelijke spreiding in zit. Voor sociale bindingen binnen de verenigingen is de gemiddelde score 3,8 met een standaardafwijking van ,570. Sociale bindingen binnen voetbalverenigingen zijn dus zo goed als grotendeels aanwezig. De gemiddelden voor de drie componenten voor sociaal economische positie liggen niet ver uit elkaar met scores tussen de 3,3 en 3,7. Accommodatie scoort het hoogst met een gemiddelde van 3,7 en een standaardafwijking van 1,114. Dit laat zien dat verenigingen gemiddeld genomen tegen een score aan zitten waarbij ze grotendeels tevreden zijn met de staat van de accommodatie en dat hier onderling een redelijke spreiding in zit. Daarna volgt de financiële situatie met een gemiddelde van 3,6 en een standaardafwijking van ,891. Verenigingen noemen hun financiële situatie gemiddeld dus redelijk tot gezond. De ontwikkeling van de vereniging scoort gemiddeld 3,3 met een standaardafwijking van ,566. Verenigingen laten hiermee zien dat zij gemiddeld genomen stabiel zijn als het gaat om de toekomstperspectief en ledenaantal; verenigingen zien de toekomst gemiddeld dus niet somber, maar ook niet heel zonnig in en de ledenontwikkeling zal gemiddeld ongeveer gelijk te zijn gebleven. Ongeveer 70 procent van de verenigingen blijkt voldoende vrijwilligers te hebben. De overige 30 procent heeft aangegeven niet voldoende vrijwilligers te hebben binnen de vereniging.

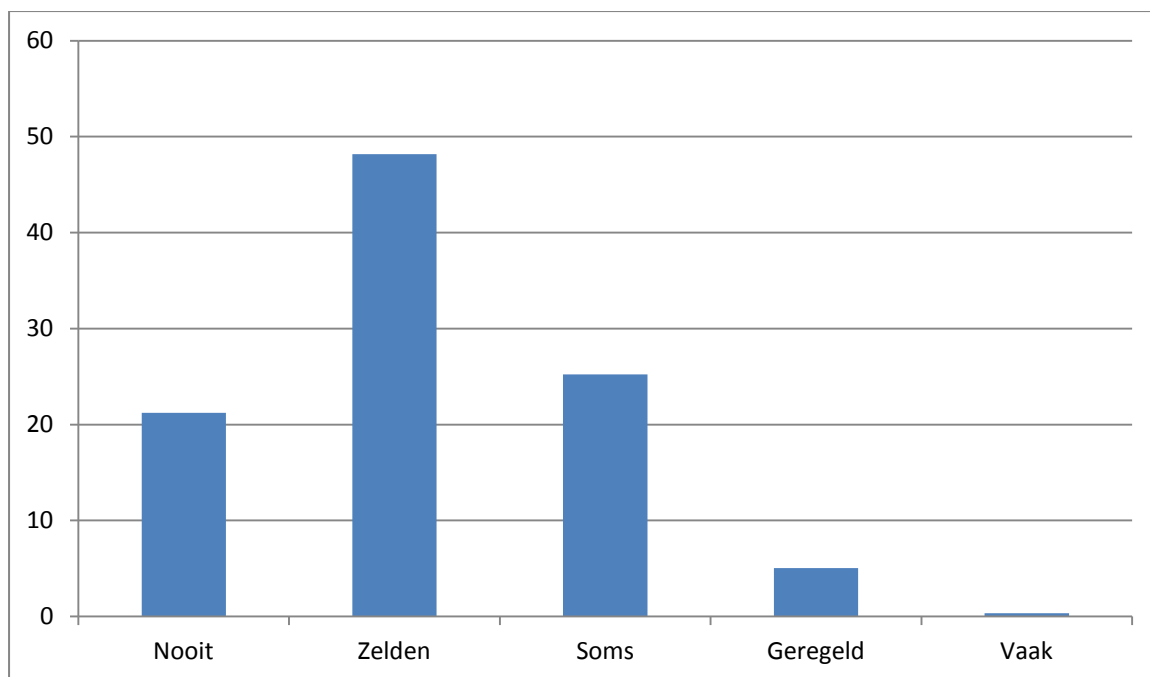
Bijna 40 procent van de verenigingen binnen deze steekproef bestaat uit grote verenigingen met een ledental gelijk of hoger aan het gemiddelde. Een ruime meerderheid van deze verenigingen, 57 procent, hebben een percentage gelijk of hoger aan het gemiddeld aantal mannelijke leden. Gemiddeld genomen scoren deze verenigingen ongeveer een 2,5 voor het aandeel jongeren. Dat betekent dat het aandeel jongeren zowel niet heel laag is, als niet heel hoog. Tot slot blijkt dat de meeste verenigingen zich ofwel in regio Zuid, ofwel in regio West bevinden, met beide een percentage van 33 procent.

Tabel 4.1 Beschrijvende statistieken

Variabelen (N=588)	Min	Max	Gem.	SD
Afhankelijke variabele				
Ongewenst gedrag	1	5	2,15	,813
Onafhankelijke variabelen				
Sociale bindingen	1	5	3,78	,570
<i>Sociaal economische positie;</i>				
Ontwikkeling vereniging	1	5	3,32	,566
Accommodatie	1	5	3,74	1,114
Financiële situatie	1	5	3,55	,891
Voldoende vrijwilligers	0	1	0,70	
Controle variabelen				
Grootte van vereniging	0	1	0,39	
Aandeel mannelijke leden	0	1	0,57	
Aandeel jongeren (12-23 jaar)	1	5	2,47	,914
Regio Noord	0	1	0,16	
Regio Oost	0	1	0,19	
Regio Zuid	0	1	0,33	
Regio West	0	1	0,33	

(Bron: SportAanbiedersMonitor KNVB, 2012)

In figuur 4.2 is in een staafdiagram weergegeven in welke mate voetbalverenigingen te maken hebben met ongewenst gedrag. Ruim 20 procent van de verenigingen heeft aangegeven dat zij in het afgelopen jaar nooit te maken hebben gehad met ongewenst gedrag. Dat betekent dat ongeveer 80 procent van de voetbalverenigingen het afgelopen jaar wel in een bepaalde mate te maken hebben gehad met ongewenst gedrag. Het overgrote deel, bijna de helft van de voetbalverenigingen, geeft hierbij aan dat zij dit in de afgelopen 12 maanden zelden hebben meegemaakt binnen hun vereniging. Ongeveer 25 procent van de voetbalverenigingen had soms te maken met ongewenst gedrag en zo'n vijf procent heeft aangegeven geregeld of vaak te maken te hebben gehad met ongewenst gedrag.

Figuur 4.2 Mate van ongewenst gedrag binnen voetbalverenigingen, in percentages. (Bron: SportAanbiedersMonitor KNVB, 2012)

4.2 Resultaten

In tabel 3.3 zijn de uitkomsten van regressiemodellen I tot en met IV weergegeven. Uit het eerste model, met alleen de controlevariabelen, blijkt dat de grootte van de vereniging, het aandeel mannelijke leden, het aandeel jongeren en de regio bijna 14 procent van ongewenst gedrag binnen verenigingen verklaren. De grootte van de vereniging blijkt een positief significant effect te hebben ($B = ,584, p < ,001$). Dit betekent dat naarmate het ledental van een vereniging groter is, de kans op ongewenst gedrag ook groter is. Het aandeel mannen en het aandeel jongeren binnen voetbalverenigingen blijkt niet significant te zijn. Een mogelijk verklaring hiervoor is dat voetbalverenigingen gemiddeld allemaal een hoog aandeel mannelijke leden hebben en veelal ook een groot aandeel in jongeren. Slechts tien procent van de voetbalverenigingen in deze dataset heeft minder dan 75 procent mannelijke leden. Daarnaast bestaat bij meer dan de helft van de verenigingen het percentage jongeren uit 20 tot 35 procent. Ten opzichte van regio west lijken er in alle andere regio's in mindere mate sprake te zijn van ongewenst gedrag omdat alle effecten negatief zijn. Echter, alleen voor de regio's zuid ($B = -0,154, p = ,048$) en oost ($B = -,215, p = ,018$) blijken deze effecten significant bij een alpha van ,05. Dit significante effect voor regio zuid vervalt echter in vrijwel alle volgende modellen zodra er meerdere variabelen aan worden toegevoegd, terwijl het effect voor regio oost wel overeind blijft in alle modellen.

4.2.1 Sociale bindingen

In het tweede model is de eerste hypothese getoetst door de variabele 'sociale bindingen' toe te voegen aan de controlevariabelen. Voor deze hypothese werd een negatief effect van sociale bindingen verwacht. De resultaten bevestigen dit, sociale bindingen blijken een significant negatief effect hebben op ongewenst gedrag ($B = -,136, p = ,014, R^2 = ,147$). Oftewel, verenigingen met een hogere mate van sociale bindingen hebben in mindere mate te maken met ongewenst gedrag. De verklaarde variantie van de controlevariabelen wordt na toevoeging van de variabele sociale bindingen met één procent verhoogd.

Om de effectgrootte te bepalen wordt gekeken naar de verschillen voor de voorspelde mate van ongewenst gedrag tussen verenigingen met de laagst mogelijke score (1) op sociale bindingen en verenigingen met de hoogst mogelijke score (5) op sociale bindingen. Lage mate van sociale bindingen voorspellen een score van 1,82 op ongewenst gedrag ($Y = -,138 * 1 + 1,960$) en hoge mate van sociale bindingen voorspellen een score van 1,27 op ongewenst gedrag ($Y = -,138 * 5 + 1,960$). De effectgrootte kan redelijk wordt genoemd, met uitkomsten tussen de scores 1 'nooit' en 2 'zelden'. Bij een hoge mate van sociale bindingen neigt de score eerder naar het nooit voorkomen van ongewenst gedrag, terwijl bij een mate van lage sociale bindingen de score neigt naar het zelden voorkomen van ongewenst gedrag.

4.2.2 Sociaal economische positie

In model III wordt de tweede hypothese getoetst. De verwachting hierbij was de een hogere sociaal economische positie de mate van ongewenst gedrag zou verkleinen. De drie componenten voor sociaal economische positie worden toegevoegd aan het model met controlevariabelen. De ontwikkeling van de vereniging ($B = -,089, p = ,147$) en de accommodatie ($B = -,012, p = ,675$) lijken een negatief effect te hebben op ongewenst gedrag, maar deze resultaten blijken niet significant. De financiële positie blijkt bij een alpha van .05 wel een significant negatief effect te hebben op ongewenst gedrag ($B = -,093, p = ,013, R^2 = ,156$). Dit wil zeggen dat naarmate voetbalverenigingen zich in een betere financiële situatie bevinden, er in mindere mate sprake is van ongewenst gedrag. Hiermee wordt de tweede hypothese bevestigd, met daarbij de kanttekening dat het alleen om de financiële component van sociaal economische positie gaat. Het effect hiervan is klein. Verenigingen met de slechts mogelijke financiële positie (score =1) blijken op een voorspelde mate van ongewenst gedrag van 2,5 uit te komen ($Y = -,093 * 1 + 2,636$). Daarnaast blijken verenigingen met de best mogelijke financiële positie (score =5) hier 2,2 op scores ($Y = -,093 * 5 + 2,636$). Deze scores zitten tussen 'zelden' of 'soms' in, waarbij verenigingen met goede

financiële posities iets meer neigen naar 'zelden'. Tezamen met de controlevariabelen wordt 15,6 procent van de mate van ongewenst gedrag binnen voetbalverenigingen verklaard, dit is een verhoging van bijna twee procent extra verklaarde variantie ten opzichte van alleen de controlevariabelen.

In het vierde model wordt de derde hypothese getoetst. Het ging hierbij om de verwachting dat naarmate de sociaal economische positie van een voetbalvereniging beter is, sociale bindingen wangedrag sterker zullen afremmen ten opzichte van verenigingen met een sociaal slechtere sociaal economische positie. Dit model laat duidelijk zien dat het significante hoofdeffect van zowel sociale bindingen als de financiële positie niet meer overeind blijven zodra de interactievariabelen van sociaal economische positie worden meegenomen in het model. De interactievariabelen zelf blijken tevens geen significante voorspellers te zijn voor de mate van ongewenst gedrag. De derde hypothese wordt hiermee verworpen. De verklaarde variantie van ruim 16 procent blijkt vooral gebaseerd te zijn op de grootte van de vereniging ($B = 0,617, p < ,001$) en door de verschillen tussen regio oost en regio west ($B = -,199, p = ,029$).

Tabel 3.3 Regressiemodel van het effect van sociale bindingen en de sociaal economische positie op de mate van ongewenst gedrag binnen voetbalverenigingen

Variabelen (N=588)	Model I		Model II		Model III		Model IV	
	B	(S.E.)	B	(S.E.)	B	(S.E.)	B	(S.E.)
Onafhankelijke variabelen								
Sociale bindingen			-0,138*	(0,056)			0,018	(0,378)
<i>Sociaal economische positie;</i>								
Ontwikkeling vereniging					-0,089	(0,061)	0,027	(0,350)
Accommodatie					-0,012	(0,028)	0,155	(0,184)
Financiële situatie					-0,093*	(0,038)	-0,221	(0,231)
<i>Interactie sociaal economische positie;</i>								
Interactie Ontwikkeling vereniging							-0,025	(0,093)
Interactie Accommodatie							-0,044	(0,048)
Interactie Financiële situatie							0,037	(0,063)
Controle variabelen								
Grootte van vereniging	0,584***	(0,067)	0,598***	(0,067)	0,616***	(0,069)	0,617***	(0,069)
Aandeel mannelijke leden	0,006	(0,064)	-0,007	(0,064)	-0,003	(0,064)	-0,014	(0,064)
Aandeel jongeren (12-23 jaar)	0,029	(0,035)	0,038	(0,035)	0,023	(0,035)	0,030	(0,035)
Regio Noord	-0,135	(0,098)	-0,127	(0,097)	-0,140	(0,097)	-0,134	(0,097)
Regio Zuid	-0,154*	(0,078)	-0,139	(0,078)	-0,154**	(0,077)	-0,146	(0,077)
Regio Oost	-0,215*	(0,091)	-0,199*	(0,091)	-0,202*	(0,090)	-0,199*	(0,091)
R ²	13,8 %		14,7%		15,6%		16,2 %	

Tweezijdig getoetst, *** $p \leq 0,001$ ** $p \leq 0,01$ * $p \leq 0,05$)

4.2.3 Aanwezigheid van voldoende vrijwilligers

In tabel 3.4 zijn de uitkomsten van regressiemodellen V tot en met VII weergegeven. Model V laat de uitkomsten zien voor de vierde hypothese. De verwachting was dat meer controle binnen voetbalverenigingen de kans op ongewenst gedrag zou verkleinen. Hieruit blijkt dat de aanwezigheid van voldoende vrijwilligers een significant negatief effect heeft op ongewenst gedrag ($B = -.269, p < .001, R^2 = .157$). Dit betekent dat meer sociale controle, door de aanwezigheid van voldoende vrijwilligers, de kans op ongewenst gedrag vermindert.

Hypothese vier wordt hiermee bevestigd. Het effect van deze variabele is echter klein. Bij de aanwezigheid van voldoende vrijwilligers wordt een score van 1,9 verwacht op ongewenst gedrag ($Y = -0,269 * 1 + 2,158$). Wanneer er sprake is van onvoldoende vrijwilligers wordt een score van 2,2 verwacht op ongewenst gedrag ($Y = -0,269 * 0 + 2,158$). De ene score valt net iets onder 'zelden', terwijl de andere score daar niet iets boven valt. Tezamen met de controlevariabelen verklaard dit bijna 16 procent van de mate van ongewenst gedrag binnen voetbalverenigingen. Dit is een toegevoegde waarde van bijna twee procent bovenop de verklaarde variantie van alleen de controlevariabelen.

In model VI wordt hypothese vijf getoetst. Dit betrof de verwachting dat naarmate er sprake is van een hoge mate van controle binnen een voetbalvereniging, sociale bindingen wangedrag sterker zullen afremmen ten opzichte van verenigingen met een lage mate van controle. Allereerst blijken de hoofdeffecten van zowel de sociale bindingen ($B = -.306, p = .005$) als de aanwezigheid van voldoende vrijwilligers ($B = -1,264, p = .006$) op de mate van ongewenst gedrag negatief significant zijn bij een alpha van .01. Het interactie-effect van de mate van controle blijkt een positief significant effect te hebben bij een alpha van .05 ($B = .281, p = .025$). Hypothese vijf wordt hiermee verworpen, het negatieve effect van sociale bindingen op ongewenst gedrag wordt niet sterker negatief als rekening wordt gehouden met de aanwezigheid van voldoende vrijwilligers. Voldoende vrijwilligers zorgen er dus niet voor dat sterke sociale bindingen binnen een vereniging ongewenst gedrag nog verder afremt.

Tabel 3.3 Regressiemodel van het effect van voldoende vrijwilligers op de mate van ongewenst gedrag bij voetbalverenigingen

Variabelen (N=588)	Model V		Model VI	
	B	S.E.	B	S.E.
Onafhankelijke variabelen				
Sociale bindingen			-0,306**	(0,108)
Voldoende vrijwilligers	-0,269***	(0,073)	-1,264**	(0,462)
Interactie voldoende vrijwilligers			0,281*	(0,125)
Controle variabelen				
Grootte van vereniging	0,560***	(0,066)	0,577***	(0,066)
Aandeel mannelijke leden	-0,020	(0,064)	-0,032	(0,064)
Aandeel jongeren (12-23 jaar)	0,033	(0,035)	0,040	(0,035)
Regio Noord	-0,121	(0,097)	-0,106	(0,096)
Regio Zuid	-0,120	(0,077)	-0,113	(0,077)
Regio Oost	-0,182*	(0,090)	-0,174	(0,090)
R ²	15,7%		16,9 %	

Tweezijdig getoetst, *** $p \leq 0,001$ ** $p \leq 0,01$ * $p \leq 0,05$)

5. Conclusie/Discussie

In voorgaande hoofdstukken is het theoretische kader uiteengezet, is besproken hoe de hypothesen geoperationaliseerd worden en zijn de resultaten van de analyses weergegeven. Op basis daarvan kan nu een antwoord gegeven worden op de onderzoeksvraag. Tevens zullen in dit hoofdstuk enkele kanttekeningen aan dit onderzoek worden aangehaald.

5.1 Conclusie

De onderzoeksvraag die centraal staat in dit onderzoeksrapport bestaat feitelijk uit twee delen. Allereerst is de vraag in hoeverre er samenhang is tussen sociale bindingen en ongewenst gedrag binnen amateurvoetbalverenigingen. Daarnaast is onderzocht of deze samenhang afhankelijk is van de sociaal economische positie van een vereniging en van de gelegenheid tot ongewenst gedrag binnen een vereniging.

Dit onderzoek toont aan dat er een negatieve samenhang is tussen sociale bindingen en ongewenst gedrag. De resultaten laten namelijk zien dat sterke sociale bindingen binnen voetbalverenigingen de kans op ongewenst gedrag binnen voetbalverenigingen verkleint. Hiermee wordt de bindingstheorie van Hirschi (1969) ondersteund waarbij verondersteld wordt dat sterkere bindingen binnen een groepering, in dit geval voetbalverenigingen, er voor kunnen zorgen dat mensen minder snel geneigd zullen zijn om over te gaan tot ongewenst gedrag. Leden van verenigingen met sterke sociale bindingen hebben meer te verliezen ten opzichte van leden van verenigingen met een lage mate van sociale bindingen, omdat zij bijvoorbeeld de goede onderlinge verhoudingen niet willen schaden.

De invloed van sociaal economische positie is gemeten door drie verschillende componenten; de ontwikkeling van de vereniging, de staat van de accommodatie en de financiële positie. Allereerst is onderzocht of deze componenten een direct effect hebben op ongewenst gedrag. Daaruit is gebleken dat zowel de ontwikkeling van de vereniging als de staat van de accommodatie er niet toe blijken te doen. Echter, de financiële positie blijkt wel samen te hangen met de mate van ongewenst gedrag. Voetbalclubs die er financieel beter voor staan hebben in mindere mate last van ongewenst gedrag ten opzichte van voetbalclubs die er financieel slechter voor staan. Dit suggereert dat de veronderstelling van Merton (1938) over compensatiegedrag juist is. Slechtere financiële posities van voetbalvereniging zouden leiden tot slechtere omstandigheden voor hun leden om de voorgeschreven doelen te behalen, zoals

het winnen van wedstrijden. Hierdoor zullen zij eerder geneigd zijn om over te gaan tot bijvoorbeeld agressief gedrag om toch die wedstrijd te winnen.

Dit onderzoek heeft niet kunnen aantonen dat een van de componenten van sociaal economische positie van invloed is op de samenhang tussen sociale bindingen en ongewenst gedrag. Sociale bindingen krijgen dus geen sterker of zwakker effect op ongewenst gedrag zodra rekening wordt gehouden met bijvoorbeeld de financiële positie van verenigingen.

Een directe samenhang werd gevonden tussen de aanwezigheid van voldoende vrijwilligers en de mate van ongewenst gedrag bij een vereniging. Wanneer een voetbalclub over voldoende vrijwilligers beschikt, blijkt dit samen te hangen met minder ongewenst gedrag binnen de vereniging. Deze bevinding ligt geheel in lijn met de gelegenheidstheorie van Cohen en Felson (1979). In deze theorie wordt verondersteld dat bij een gebrek aan bewaking, en dus een lage pakkans, meer sprake is van ongewenst gedrag. Dit suggereert dat de aanwezigheid van voldoende vrijwilligers op een voetbalvereniging de sociale controle verhoogd, waardoor er minder ongewenst gedrag plaats vindt.

Vervolgens is gebleken dat de aanwezigheid van voldoende vrijwilligers van invloed is op het effect wat sociale bindingen hebben op de mate van ongewenst gedrag. Sterke sociale bindingen komt ten goede aan de mate van ongewenst gedrag, maar zodra rekening wordt gehouden met de aanwezigheid van voldoende vrijwilligers blijkt dit effect zwakker te worden. Dit is een opvallende uitkomst, omdat de verwachting was dat dit effect sterker zou worden wanneer rekening werd gehouden met de aanwezigheid van voldoende vrijwilligers. Een mogelijke alternatieve verklaring hiervoor kan zijn dat zeer betrokken vrijwilligers gemotiveerder zijn om ongewenst gedrag binnen de vereniging tegen te gaan ten opzichte van vrijwilligers die zich niet zo sterk verbonden voelen met de vereniging. Mogelijk merken de betrokken vrijwilligers ongewenste gedragingen eerder op, reageren hier feller op en/of rapporteren dit eerder bij het bestuur, waardoor het slechts lijkt alsof zij in grotere mate te maken hebben met ongewenst gedrag.

5.3 Discussie

Dit onderzoek heeft een waardevolle vernieuwde blik gegeven op het vraagstuk rondom ongewenst gedrag bij voetbal. Er zijn geen andere onderzoeken bekend waarbij dit vraagstuk op deze manier is benaderd, vanuit verenigingsniveau. De resultaten hebben laten zien dat zowel sociale bindingen als de financiële situatie als de aanwezigheid van voldoende vrijwilligers direct samenhangen met de mate van ongewenst gedrag binnen

voetbalverenigingen. De uitkomsten van dit onderzoeksrapport suggereren dat de gebruikte theorieën, die oorspronkelijk zijn ontwikkeld voor verklaringen op micro niveau, ook toepasbaar zijn voor verklaringen op mesoniveau. Dit draagt daarom op een vernieuwde wijze bij aan de huidige wetenschappelijke kennis met betrekking tot dit onderwerp.

Dit onderzoek heeft geen causale relaties onderzocht, waardoor niet vastgesteld kan worden of ongewenst gedrag wordt veroorzaakt door de onafhankelijke variabelen die zijn meegenomen in dit onderzoek. De gevonden verbanden die in dit onderzoek zijn gevonden kunnen mogelijk ook de andere kant op verklaard worden. In dit rapport wordt verondersteld dat sterke sociale bindingen binnen een vereniging leiden tot minder ongewenst gedrag. Echter, het is ook mogelijk dat leden sterkere sociale bindingen hebben met hun voetbalvereniging juist omdat daar sprake is van minder ongewenst gedrag. Ook kan op deze manier geredeneerd worden voor het gevonden verband tussen de financiële positie en minder ongewenst gedrag, evenals het gevonden verband tussen de aanwezigheid van voldoende vrijwilligers en minder ongewenst gedrag. Mogelijk vinden verenigingen die weinig te maken hebben met ongewenst gedrag eerder sponsors bereid om hen financieel te steunen dan verenigingen waarbij in grotere mate sprake is van ongewenst gedrag. En mogelijk sluiten vrijwilligers zich eerder aan bij verenigingen waar weinig sprake is van ongewenst gedrag dan bij verenigingen waar veel ongewenst gedrag plaats vindt. Op basis van longitudinale data kan vervolgonderzoek meer inzicht bieden in deze causale verbanden.

Er is voor dit onderzoek gebruikt gemaakt van een grote dataset. De vragenlijst voor de SAM (KNVB) 2012 was op zeer grote schaal uitgezet binnen Nederland door het Mulier Instituut, een gerenommeerd sociaalwetenschappelijk onderzoeksbureau. Daarbij werd deze vragenlijst mede uit naam van de KNVB uitgestuurd, waardoor voetbalverenigingen mogelijk eerder bereid zijn geweest om serieus mee te werken aan het onderzoek. Dit komt de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek ten goede. Echter, er kan ook een kanttekening gemaakt worden bij het gebruik van deze dataset. De data is namelijk niet verzameld met als doel een antwoord te kunnen geven op het vraagstuk dat in dit onderzoeksrapport centraal staat. Dit heeft er toe geleid dat er bepaalde aannames zijn gedaan om constructen meetbaar te maken. Zo is de aanname gedaan dat het hebben van voldoende vrijwilligers bijdraagt aan een hogere mate van bewaking. Hierbij is geen rekening gehouden met andere vormen van sociale controle, zoals de beschikking over cameratoezicht op de voetbalverenigingen.

Daarnaast is het begrip ‘ongewenst gedrag’ binnen deze dataset zeer breed gedefinieerd. Het kan waardevol zijn om in vervolgonderzoek onderscheid te maken in bepaalde vormen van ongewenst gedrag omdat deze erg van elkaar kunnen verschillen. Een onderscheid kan dan bijvoorbeeld gemaakt worden in fysiek/verbaal agressief gedrag en crimineel gedrag zoals diefstal/vernielingen.

Een laatste kanttekening kan geplaatst worden bij het feit dat er in de analyses niet gecontroleerd is voor bepaalde individuele kenmerken van de leden van voetbalverenigingen. Een voorbeeld hiervan is het aandeel autochtonen / allochtonen binnen een voetbalvereniging. Het is mogelijk dat dit soort verklaringen zwaarder wegen dan de onafhankelijke variabelen die getoetst zijn in dit onderzoeksrapport. Het kan daarom interessant zijn om deze analyses te reproduceren met aanvullende data over individuele kenmerken van verenigingsleden om te onderzoeken of de factoren op verenigingsniveau nog steeds voldoende significant zijn.

6. Beleidsaanbevelingen

Na uitvoerig onderzoek op de effecten van sociale bindingen, financiële positie en de mate van sociale controle op ongewenst gedrag, zijn een aantal aanbevelingen opgesteld ter bevordering van beleid bij voetbalverenigingen. Ondanks dat causale verbanden niet aangetoond kunnen worden met dit onderzoeksrapport, wordt aan het bestuur van voetbalverenigingen aanbevolen om zich te richten op de aanwezigheid en het behoud van voldoende vrijwilligers en het bevorderen van sociale bindingen binnen de verenigingen. Dit zijn namelijk factoren die zij als vereniging tot op zekere hoogte zelf kunnen beïnvloeden.

Voldoende vrijwilligers

Voetbalverenigingen met voldoende vrijwilligers hebben in mindere mate te maken met ongewenst gedrag. Daarom is het van belang om voldoende vrijwilligers aan te trekken en te behouden binnen een voetbalvereniging. Bij het werven en behouden van vrijwilligers is het belangrijk om de nadruk te leggen op wat het vrijwilligerswerk oplevert voor (potentiële) kandidaten (Movisie, 2009). Met dit als uitgangspunt is de zogeheten ‘Bronmethodiek’ ontwikkeld. Met deze methodiek worden vrijwilligerstaken gezocht bij de talenten en competenties van potentiële vrijwilligers. Het uitgangspunt hierbij is dus niet de behoefte van de voetbalvereniging, maar het omzetten van interesses van mensen, naar vrijwillige inzet voor de voetbalvereniging (Bronmethodiek, 2014).

Digitale middelen, zoals een website en het actief gebruiken van *social media*, kunnen hierbij een ondersteunende rol bieden (Daru, 2014). Zorg er bijvoorbeeld voor dat de website van de voetbalvereniging niet alleen gericht is op spelers en leden, maar dat deze ook aantrekkelijk is voor potentiële vrijwilligers. De website en *social media* kunnen tevens gebruikt worden als communicatiemiddel over welke (vrijwilligers)taken er te verdelen zijn en met wie binnen de vereniging daar over contact opgenomen kan worden. Zet daarnaast vrijwilligers bijvoorbeeld eens in het zonnetje door op *social media* waardering uit te spreken voor hun inzet. De KNVB geeft hier zelf al het goede voorbeeld in. Onlangs verscheen een filmpje op hun website om alle vrijwilligers te bedanken voor hun inzet in het afgelopen seizoen (Vrijwilligers, 2014). Uit onderzoek is namelijk gebleken dat gevoelens van trots en respect er voor zorgen dat mensen zich betrokken voelen bij een organisatie en zich graag willen inzetten voor een organisatie (Fuller J.B., Hester, K, Barnett, T. Frey, L., Relyea C. & Beu, D. 2006). Dit zou tevens kunnen leiden tot het aantrekken van nieuwe vrijwilligers omdat men ‘ook graag bij die club wil horen’.

Sterke sociale bindingen

In het verlengde hiervan wordt geadviseerd om in te (blijven) zetten op sterke sociale bindingen binnen voetbalverenigingen. Verenigingen met sterke sociale bindingen hebben namelijk in mindere mate last van ongewenst gedrag. Sterke sociale bindingen zullen sterk samenhangen met de aanwezigheid en het behoud van voldoende vrijwilligers, maar het betreft hier ook de sociale bindingen van leden en andere betrokkenen bij de vereniging. De vraag is nu, hoe kunnen deze sociale bindingen versterkt worden? Een belangrijk hulpmiddel hierbij kan wederom *social media* zijn (Daru, 2014). Door persoonlijke verhalen, evenementen, hoogtepunten, foto's en nieuwsberichten te delen via bijvoorbeeld Facebook en Twitter wordt een grote groep mensen bereikt. Informatie die hen anders niet ter oren was gekomen, is door *social media* op een zeer laagdrempelige manier toegankelijk. Door het interactieve karakter er van, geeft dit mensen de kans om op een laagdrempelige manier te kunnen communiceren met de vereniging. Het is van belang dat alle betrokkenen bij een voetbalvereniging het gevoel hebben dat zij hun mening kunnen uiten en dat daar naar geluisterd wordt.

Daarnaast wordt aanbevolen om een platform te bieden, waar mensen terecht kunnen met vragen, opmerkingen maar vooral ook verbeterpunten voor de organisatie. Wanneer mensen niet tevreden zijn over hoe bepaalde zaken worden aangepakt binnen de vereniging en zij hierbij het gevoel hebben dat ze niet gehoord worden, komt dit niet ten goede aan het gevoel van betrokkenheid (Keulen, 2013). Neem input van alle betrokkenen dus serieus ter bevordering van het betrokkenheidsgevoel binnen de vereniging.

Financiële situatie

Uit de resultaten van dit onderzoeksrapport bleek tevens dat voetbalverenigingen die er financieel goed voor staan, in mindere mate te maken hebben met ongewenst gedrag ten opzichte van voetbalverenigingen die er slechter voor staan. Het is echter lastig om een beleidsaanbeveling te doen met betrekking tot de financiële situatie van voetbalverenigingen, omdat hier niet zo makkelijk grip op te krijgen is. Voetbalverenigingen zullen er alles aan doen om de financiële situatie te optimaliseren en zijn daarvan veelal afhankelijk van andere partijen. Maar omdat de financiële positie wel degelijk relevant is voor de samenhang met de mate van ongewenst gedrag, is bewustwording hier op zijn plaats. Wetende dat een vereniging er financieel niet goed voor staat, des te meer is het van belang dat deze verenigingen sterke sociale bindingen bevorderen en voldoende vrijwilligers aantrekken en behouden.

Literatuurlijst

- Akers, R.L. (1999). Criminological theories. Introduction and evaluation. Roxbury Publishing Company. *American Sociological Review*, 44(4), 588-608
- Alarid, L.F., Burton, V.S. & Cullen, F.T. (2000). Gender and crime among felony offenders: Assessing the generality of social control and differential association theories. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 37, 171-199
- Allen, P. & Bennet, K. (2010). *PASW Statistics by SPSS. A practical guide version 18.0*. Sydney; National Library of Australia Cataloguing-in-Publication Data
- Alston, R.J., Harley, D. & Lenhoff, K. (1995). Hirschi's social control theory: A sociological perspective on drug abuse among persons with disabilities. *The Journal of Rehabilitation*, 61, 31-35
- Baerveldt, C. (1990). *De school: broedplaats of broeinest?* Arnhem: Gouda Quint
- Blokland, T. (2009). *Oog voor elkaar. Veiligheidsbeleving en sociale controle in de grote stad*. Amsterdam: Amsterdam University Press
- Breedveld, K., Kamphuis, C. & Tiessen-Raaphorst, A. (2008). *Rapportage Sport 2008*. Den Haag; Sociaal Cultureel Planbureau
- Bronmethodiek. (2014). Geraadpleegd op 26 juni 2014 via <http://www.bronmethodiek.nl/?q=book/export/html/1773>
- Bruinsma, G.J.N. (1981). De controletheorie van Travis Hirschi: toetsing van een causaal model. In L.G.H Gunther Moor, e.a. (Red). *Grenzen van de jeugd*. Utrecht Ars Aequi Libri, 57-77.
- Bruinsma, G.J.N. (1992). Differential association theory reconsidered: An extension and its empirical test. *Journal of Quantitative Criminology*, 8(1), 29-49
- Cijfers excessen. Seizoen 2012/'13. (2014). Geraadpleegd op 26 juni 2014 via <http://bin61702.website-voetbal.nl/sites/voetbal.nl/files/130812%20Excessen%20totaal.pdf>
- Clarke, R.V. & Felson, M. (2004). *Routine activity theory and rational choice. Advances in criminological theory*. New Brunswick, NJ; Transaction Publishers

- Cloward, R.A. (1959). Illegitimate means, anomie, and deviant behaviour. *American Sociological Review*, 24 (2), 164-176
- Cohen L.E. & Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity approach. *American Sociological Review*, 44(4), 588-608
- Daamen, T., Veerman, H., van Kalmthout & J., van der Werff, H. (2013). *Sportaanbiedersmonitor. Facts & Figures*. Arnhem: NOC*NSF.
- Daru, S. (2009). Betrekken en betrokken houden. Geraadpleegd op 22 juni 2014 via <http://www.verenigingen.nl/betrekken-en-betrokken-houden-3817256.html>
- Fuller J.B., Hester, K, Barnett, T. Frey, L., Relyea C. & Beu, D. (2006). Percieved external prestige and internal respect: New insights into the organizational identification process. *Human Relations*, 59, 815-46
- Gottfredson, M. & Hirschi, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Haren, B. v. & Veldhoven, N. v. (2013). *Ledental NOC*NSF over 2012*. Arnhem: NOC*NSF.
- Hawdon, J.E. (1999). Daily Routines and Crime Using Routine Activities as Measures of Hirschi's Involvement. *Youth Society*, 30(4), 395-415.
- Hirschi, T. (1969). *Causes of Delinquency*. Berkeley: University of California Press.
- Hoeve, M., Stams, G.J.J.M., van der Put, C., Dubas, J.S. Dubas, van der Laan, P.H. & Gerris, J.R.M. (2012). A Meta-analysis of Attachment to Parents and Delinquency. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 40, 771-785
- Hubbard, D.J. & Pratt, C.T. (2002). A Meta-Analysis of the Predictors of Delinquency Among Girls. *Journal of Offender Rehabilitation*, 34(3), 1-13
- Keulen, L. v. (2013). Betrokkenheid vergroten. Geraadpleegd op 23 juni 2014 via <http://www.effectory.nl/kennis/themas/betrokkenheid-vergroten/>
- KNVB districts indeling. (2014). Geraadpleegd op 26 juni 2014 via <http://www.voetbalroute.nl/district.aspx>

- KNVB jaarverslag 2011/'12. (2012). Geraadpleegd op 25 maart 2014 via http://bin617.websitevoetbal.nl/sites/knvb.nl/files/KNVB_2012_Jaarverslag/index.html.
- Kreager, D.A. (2007). Unnecessary Roughness? School Sports, Peer Networks and Male Adolescent Violence. *American Sociological Review*, 72, 705 – 724
- Lucassen, J., van den Dool & R. van Kalmthout, J. (2008). *Weinig over de schreef*. Den Haag; Sociaal Cultureel Planbureau
- Meijer, W. (2013). Oorlog langs de lijn. *De incidenten*. Hooglanderveen: Kolsloot publishing
- Merton, R. K. (1938). Social structure and anomie. *American Sociological Review*, 3, 672–682.
- Messner, S.F. & Rosenfeld, R. (2009). Institutional anomie theory: A macro-sociological explanation of crime in M. Krohn, A., Lizotte, and G. Hall (eds). *Handbook on Crime and Deviance*. New York: Springer.
- Movisie. (2009). Toolkit, Maatjes voor Mantelzorgers. Geraadpleegd op 22 juni 2014 via [https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/26%20Werving%20van%20vrijwilligers%20\[MOV-225534-0.3\].pdf](https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/26%20Werving%20van%20vrijwilligers%20[MOV-225534-0.3].pdf)
- Muller, E.R., Van der Leun, J.P., Moerings, L.M. & Van Calster, P.J.V. (2010). *Criminaliteit. Criminaliteit en criminaliteitsbestrijding in Nederland*. Alphen aan den Rijn; Kluwer.
- Mustaine, E. & Tewkbury, R. (1999). Increased surveillance of sex offenders: Impacts on recidivism. *Violence against women*, 5(1), 43-62.
- Pratt T.C. (2001). *Assessing the relative effects of macro-level predictors of crime: a meta analysis. Dissertation*. PhD dissertation, University of Cincinnati
- Pratt, T., Holtfreter, K., & Reisig, M. (2012). Routine online activity and internet fraud targeting: Extending the generality of routine activity theory. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 47(3), 267-296.
- Pratt, T.C. & Cullen, F.T. (2000) The empirical status of Gottfredson and Hirschi's general theory of crime. *Criminology*, 38(3), 931-964

- SportAanbiedersMonitor KNVB. (2012). [Data bestand] Verkregen via Mulier Instituut en KNVB
- Sampson, R.J. & Laub, J.H. (2014). Crime and Deviance over the Life Course: The Salience of Adult Social Bonds. *American Sociological Review*, 55(5), 609 – 629
- Spaaij, R. (2008). *Hooligans, Fans & Fanatisme. Een internationale vergelijking van club- en supportersculturen*. Amsterdam; University Press
- Spelregels American Football. (2014). Geraadpleegd op 26 juni 2014 via http://www.amerikaansesporten.centraal.net/american_football/spelregels_american_football.htm
- Stark, R., Kent, L. & Finke, R. (1987). Sports and Delinquency. *Positive Criminology*, 115-124. Newbury Park: Sage.
- Sutherland, E.H. (1940). White-Collar Criminality. *American Sociological Review*, 5(1), 1-12.
- Ter Meer, J. (2014). *Bestuur aan de bal: excessief gedrag in het Nederlandse amateurvoetbal*. Rotterdam: Erasmus Universiteit
- Tijdlijn zaak mishandeling grensrechter Nieuwenhuizen. (2013). Geraadpleegd op 3 februari 2014 via <http://www.rtlnieuws.nl/nieuws/binnenland/tijdlijn-zaak-mishandeling-grensrechter-nieuwenhuizen>
- Ultee, W.C., Arts, W., & Flap, H. 1992. *Sociologie: Vragen, Uitspraken, Bevindingen*. Groningen: Wolters-Noordhoff
- Veenstra, S., Kerstens, J.W.M. & W.Ph Stol. (2009) Cyberpesten: wangedrag in cyberspace en gedragsverklarende theorie. *Panopticon*, 30(4), 77-80
- Veldboer, L., Boonstra, N. & Duyvendak, J.W. (2003). *Agressie in de sport. Fysieke en verbale agressie in de Rotterdamse amateursport: ervaringen en verklaringen*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Verenigingmonitor/SportAanbiedersMonitor. (2014) Geraadpleegd op 4 juni 2014 via http://www.mulierinstituut.nl/projecten/monitoringprojecten/verenigingsmonitor_panel/verenigingsmonitor_sportaanbiedersmonitor.html

Vrijwilligers. (2014). Geraadpleegd op 28 juni 2014 via
<http://www.knvb.nl/watdoenwe/doemec/vrijwilligers>